

26. Si quærat, quomodo facienda sit executio sententiæ, dicendum est in actionibus realibus sententiam exequi debere circa ipsa bona, quæ in sententia designantur. Si vero sermo sit de actionibus personalibus et reus per solutionem vel præstationem non satisfaciatur mandatis iudicis, servandus est modus, qui minus quo fieri possit præjudicium eidem reo inferat. Hinc primo bona mobilia sunt pignori subijcienda et deinde publicanda. Quod si nullus emptor apparuerit, pro rata crediti sunt victori adjudicanda. Si bona mobilia non sufficiant, bona immobilia et deinde jura sunt executioni subijcienda. Ita in *l. 14. ff. de re jud.*

Excipiuntur autem ab executione instrumenta artis, libri studiosorum, et in genere ea quæ prorsus necessaria sunt ad exercitium propriæ industriæ. Excipiuntur etiam res quæ alteri fortiori vinculo sunt obligatæ, vel quæ nequeunt alienari. In utroque enim casu finis executionis frustraneus redderetur.

TITULUS XXVIII.

De appellationibus, recusationibus, et relationibus.

Ratio conjunctionis tituli præsentis cum præcedenti per se patet. Siquidem post latam sententiam remedium juridicum præsto est, appellandi nempe ad tribunal superius, si ab inferiori iudice lata sit sententia.

1. Appellatio in sensu tituli est 'Provocatio a iudice inferiore ad superiorem, proposita ob aliquod gravamen illatum vel inferendum'. Iudex inferior dicitur iudex *a quo*, iudex autem superior dicitur iudex *ad quem*.

Solet ab aliquibus apponi in definitione specialis qualitas appellationis, ut nempe *gradatim fiat*; ne scilicet spretis gradibus jurisdictionis intermediis, statim ad supremum tribunal deveniatur. Verum in rebus ecclesiasticis hæc conditio apprimè non servatur. Nam ex quolibet tribunali ecclesiastico orbis potest illico appellari ad Sanctam Sedem.

Dicitur in definitione *ob aliquod gravamen illatum vel inferendum*, quia aliquis non solum potest appellare a decreto iudicis, quod præjudicium revera infert in præsentem, quemadmodum esse potest sententia definitiva adversa, sed etiam a iudicis decreto,

quoties timeri potest præjudicium in futurum ex. gr. ab interlocutoria sententia quæ influat in sententiam definitivam postea edendam.

2. Appellatio distinguitur in *judicialem* et *extrajudicialem*. Judicialis est quæ fit ob gravamen in iudicio illatum, sive gravamen inferatur per interlocutoriam sive per aliud decretum iudicis, ex. gr. ob terminum nimis brevem ad probandum peremptorie adsignatum *cap. 1. de dilat.*; sive gravamen inferatur per definitivam sententiam.

Extrajudicialis appellatio ea est, quæ proponitur ob gravamen externum quod jam illatum est vel timetur a iudice extrajudicialiter procedente. Ex. gr. si quis a iudice deprehendatur et conijciatur in carcerem, non ut reus alicujus criminis, sed ob rationem œconomicam præventionis mali facinoris, vel ordinis et disciplinæ custodiendæ causa, potest ad iudicem seu magistratum superiorem provocare, et hæc provocatio dicitur appellatio extrajudicialis. Pariter si iudex per exercitium voluntariæ jurisdictionis aliquem immittat in possessionem rerum vel jurium cum præjudicio tertii, fit etiam locus appellationi extrajudiciali. Hinc appellari potest contra possessionem alicui a iudice ordinario datam in beneficio, vel etiam contra ipsam collationem, provisionem, electionem etc. *Cap. 8. h. t. in VI.*

Animadvertendum vero est, nomine appellationis in sensu rigoroso et juridico sumptæ venire solam judicialem appellationem, extrajudicialem vero improprie dici appellationem, et potius generaliori vocabulo nuncupari provocationem, idest recursum vel querelam. *Cap. 5. h. t.*

3. Hinc appellatio extrajudicialis per se non suspendit executionem actus contra quem proponitur, neque illico reddit nullius valoris, velut totidem attentata ea quæ inde geruntur, quemadmodum contingit in appellatione proprie dicta; sed appellatio extrajudicialis suspendit executionem actus solummodo, quando superior visa causa, quæ in appellatione exprimi debet, admittit provocationem, et examen de materia controversa instituit. Hæc conclusio infertur *ex. cap. 46. h. t.* in quo Pontifex decernit appellationem ob insufficientiam causæ in ea expressæ non impedire effectus confirmatæ electionis, contra quam appellatio proposita fuerat, quamvis concedat appellanti copiam agendi contra personam electi per viam denunciationis vel accusationis. Ergo a

sensu contrario si causa fuisset sufficiens, impedivisset effectum confirmatæ electionis.

4. Appellatio judicialis potest fieri a sententia definitiva non solum, sed etiam a sententia interlocutoria, ex *cap. 11. et 12. h. t.* Verum ex dispositione Tridentini in *cap. 1. Sess. 13. De Ref.* et in *cap. 20. Sess. 24. de Ref.* ad evitanda subterfugia et frivolas querelas in causis ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, facultas appellandi coarctata est ad sententiam definitivam et sententiam interlocutoriam, quæ vim habeat sententiæ definitivæ, et cujus sententiæ interlocutoriæ gravamen per sententiam definitivam reparari nequeat.

5. Quæritur quis possit appellare.

Quæstio præsens non respicit causam, sed personam appellantis. Quo posito omnis poterit appellare, qui gravamen ex sententia vel decreto, quamvis directe contra ipsum lata non fuerint, sentiat, et quamvis ceteroquin agere prohibeatur. Hinc etiam excommunicatus poterit appellare *capp. 5. 8. et 11. de Except.* Amplissimæ conclusionis ratio deducitur ex indole propria appellationis, quæ juxta *cap. 61. §. Porro h. t.* considerata est ceu species defensionis, quæ nulli denegatur. Hinc si uterque litigans arbitretur sententiam judicis sibi nocuisse, uterque appellare potest, ut reformetur pars sibi minus propitia. Pariter etiam tertius contra quem sententia lata non est dummodo sua intersit appellare potest. *Can. 30. c. 2. q. 6.*

6. Quæritur a quibus iudicibus liceat appellare.

Appellatio considerata est ceu provocatio, qua subditus læsus in suis iuribus invocat auctoritatem superioris, et apud eum insistit ut corrigat, vel nullius prorsus valoris reddat actum inferioris. Hinc appellari potest a quolibet iudice *can. 9. c. 2. q. 6.* dummodo non fuerit iudex ipse princeps societatis, vel tribunal, quod proprie et immediate locum principis tenet. Quare a sententia Pontificis Romani appellatio interponi non potest. Imo contra appellantes a sententia Papæ ad futurum Generale Concilium in *Bulla Cæne Domini casu 2º* statuitur pœna excommunicationis. Est enim species schismatis, quasi nempe posset dari Concilium generale separatum a Romano Pontifice, et ipso Pontifice superius. Hæc censura renovata est in Constitutione *Apostolica Sedis* sub n. IV inter excommunicationes latæ sententiæ speciali modo reservatas Romano Pontifici, ubi ita legitur: 'Omnes et sin-

gulos cujuscumque gradus, status, seu conditionis fuerint, ab ordinibus seu mandatis Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio vel favore appellatum fuerit'. Pariter neque a sententia Romanarum Congregationum in causis ad forum ecclesiasticum pertinentibus appellari potest. Verum loco proprie dictæ appellationis contra latam sententiam concedi potest beneficium novæ audientiæ et revisionis causæ penes idem tribunal tractandæ, quod relate ad effectum æquivalet remedio appellationis; nam propositis probationibus iterum quæstio discussioni subicitur, et si constet de bono jure appellantis ss. Congregationes non dedignantur rescribere 'Recedendum a decisis' cujus rescripti vis est ut sententia antea lata revocetur.

7. Quæritur ad quem iudicem sit appellandum.

Cum diversi sint gradus jurisdictionis, alii aliis majores, hinc ut servetur ordo jurisdictionis, regula generalis est appellationem procedere ab uno ad alium iudicem immediate superiorem. Ita constitutum etiam est in jure *capp. 66. h. t. et 3. § Archidiaconus h. t. in VI.* Verum cum Romanus Pontifex sit rector universalis Ecclesiæ, ordinariam habens jurisdictionem in omnes Christi fideles, concurrere potest cum omnibus ordinariis locorum in cognitione causarum, *can. 17. caus. 9. q. 3.* Hinc sequitur, Romanum Pontificem a quolibet tribunali ecclesiastico in causis ecclesiasticis appellationes posse recipere, omissis etiam intermediis gradibus jurisdictionis *cann. 4. et 6. caus. 2. q. 6.* Romano Pontifici in hac re sacri canones comparant delegatum ejus in provincia suæ jurisdictionis. Hic scilicet repræsentans personam Pontificis, potest immediate appellationes recipere omissis gradibus intermediis. *Cap. 1. De off. Leg.*

8. Relate ad iudices Romano Pontifice inferiores daturne exceptio regulæ generalis?

Omittimus casum sententiæ Vicarii Generalis Episcopi, a qua sententia non appellatur ad iudicium Episcopi, sed ad tribunal Metropolitanum. Omittimus dico hunc casum, quia Episcopus non constituit gradum intermedium inter suum Vicarium et Metropolitanum; nam tribunal Vicarii Generalis censetur esse idem ac tribunal Episcopi, uti expresse tradit Bonif. VIII. in *cap. 2. de Consuet.* in VI.

9. Hisce positis præteriri potest gradus intermedius et appellari ad judicem superiorem, quando judex intermedius factus est inhabilis sive physice sive moraliter ad causam videndam in gradu appellationis, vel etiam quando legitime introducta consuetudo assistat. Conclusio hæc innititur *capp. 3. h. t. in VI. et cap. 10. de off. deleg. in VI.* Hinc si judex medius longe absit a residentia sua, aut ab hostibus detineatur, aut aliter impediatur ab exercitio judicialis potestatis, poterit in appellatione præteriri. Pariter poterit præteriri si incidat in hæresim, vel in excommunicationem majorem aut suspensionem, vel fiat schismaticus, vel si judex possit recusari tamquam suspectus.

10. Huc facit præsertim casus, quo quæstio est inter Episcopum et Clericum diocesanum, quo in casu non judicat Episcopus, sed juxta *can. 46. c. 11. q. 1.* eligendi sunt arbitri, qui dicuntur *arbitri juris*. Ab arbitrorum sententia ut ipsa natura rei fert non appellatur ad tribunal Episcopi, sed ad judicem superiorem, quemadmodum etiam insinuat *cap. 11. de off. et potestat. Judicis deleg. in VI.*

11. Quid vero si appellatio proposita fuerit coram judice, qui revera non sit judex appellationis, sed sit superior non immediatus, nec rationalis causa legitimam reddat omissionem judicis intermedi?

Diximus *judicem superiorem*. Nam quisque videt fore nullam per se appellationem ad judicem inferiorem, quia esset contra substantiam appellationis, quæ supponit majorem jurisdictionem in judice, cujus invocatur auctoritas contra sententiam. Quo posito ajunt communiter Doctores cum glossa juxta sensum *cap. 66. h. t.* appellationem et acta, quæ sequuntur, valere, quoties contra appellationem adversa pars non excipiat. Ratio est, quia pars adversa non excipiens videtur consentire et ita prorogare jurisdictionem judicis superioris, qui certe in ea conditione est ut prorogari possit ejus jurisdictio. In *cap. 7. h. t.* species est de duobus colligantibus, quorum unus appellavit ad Romanum Pontificem alter ad proprium judicem appellationis. Cum vero qui appellavit ad Romanum Pontificem citatus nollet comparere coram proprio judice appellationis, judex hic tulit in eum ob contumaciam excommunicationis sententiam. Romanus Pontifex decernit, sententiam valere, si judex appellationis nescierit, appellationem fuisse interpositam ad Sanctam Sedem. Hinc tradunt Doctores, in specie capitis prævalere debere appellationem factam ad Sanctam Sedem, sed eum

qui ita appellavit citatum apud judicem proprium appellationis comparere debere et notam reddere judici appellationem ad Romanum Pontificem, ita ut judex hic proprius appellationis, nesciens appellationem ad S. Sedem possit legitime ultro procedere in causæ cognitione et appellantem ad Sanctam Sedem habere pro contumace.

12. Quæritur quibusnam in casibus liceat, vel non, appellare.

In genere potest appellari in omnibus causis in quibus appellatio non sit vetita a jure. Plures exceptionis casus afferuntur a Doctoribus.

1°) Causa criminalis criminaliter acta, in qua ex jure romano expresso in *l. 2. Cod. Quorum appellationes non recipiuntur* non conceditur appellatio quoties reus fuerit convictus et confessus de crimine. Qui enim convictus et confessus est de crimine, hoc remedium invocat solummodo ad applicationem pœnæ differendam. At si causa suppetat appellationis, præsertim si dubium contra confessionem possit promoveri, etiam juxta jus romanum conceditur appellatio; immo si sermo sit de capite damnato, quilibet alius etiam eo invito appellare potest. *l. 6. ff. h. t.* Absolute vero repelluntur ab appellatione edenda auctores atrociorum criminum læsæ majestatis, insignis latrocinii, falsarum monetarum.

2°) Appellare nequit qui pacto quæstionem transegit, vel causam terminavit delato alteri parti juramento, vel si speciali conventionione cautum sit ut a judicis sententia non appelletur. Imo sufficit tacita renunciatio appellationis ut inde non amplius ea proponi possit, uti si quis factum poneret appellationi contrarium. Exempla habentur in *capp. 54. § fin. h. t. et 25. de testibus et 20. de offic. delegat.*

3°) Similis exposito est casus de arbitris voluntariis, qui nempe a partibus colligantibus plena fiducia relicto judice ordinario digni habiti sunt ad causam decernendam. Ab istorum sententia appellari nequit, nisi ob manifestam iniquitatem. *Cap. 2. de arbitris*; pars enim, quæ adversam patitur sententiam, cum libere consensit in arbitros, conqueri de injuria non potest. Hoc idem vero dicendum non est de arbitris necessariis, seu de arbitris juris a quorum sententia potest appellari.

4°) Appellatio negatur quando res est notoria. *Cap. 5. in fin. cap. 13. et cap. 14. h. t.*; appellatio enim in notoriis interponi videtur, solummodo ad differendam litem creandasque adversario

molestias. Notorium vero in casu illud dicitur, quod constat per evidentiam rei, quæ nulla tergiversatione celari potest, vel constat per confessionem propriam in judicio libere et absque metu emissam, quæque non possit revocari per allegationem erroris, vel tandem constat per sententiam judicis, quæ transit in rem judicatam. Ita in *capp. ult. de cohabit. Cleric. et mulier. 24. de Verbor. Significat. et 61. h. t. § 2.*

Idem dicendum est juxta *cap. 29. h. t.* de frivola appellatione, quæ proponatur contra decisionem emissam a iudice, secundum dispositionem juris claram et determinatam. Scilicet hoc in casu non conceditur appellatio, quia gravamen non esset a iudice, sed ab ipso jure communi procederet, quod proinde attendi nequit; et appellatio nihil aliud operaretur quam dilationem executionis sententiæ secundum jus lata. Exemplum hujus exceptionis traditur in *cap. 4. de Cleric. non resid.* in quo docemur non attendendam esse appellationem clerici contra sententiam episcopi qui jussit eum residere debere in loco beneficii sui.

5°) Appellatio non attenditur, quæ emissa fuerit ab executione sententiæ quæ transit in rem judicatam, nec qui appellat auditur nisi forte executor excesserit modum in executione. Ad rem faciunt *capp. 33. h. t. et 15. de Sent. et Re jud.* Hæc vero exceptio intelligenda est de nudo et mero executeore qui nempe nullum iudicium exerceat, sed sine ulla cognitione præmissa plene et rigore satisfaciat alterius iudicis voluntati. Si enim iudex esset mixtus qui nempe videre deberet de exceptionibus propositis contra rei judicatæ executionem, posset merito ab ejus actibus appellari.

6°) Argum. *Clem. 1. De Re jud.* nemini ter appellare licet, videlicet duplex sententia conformis transit in rem judicatam.

7°) Tandem aliis omissis appellatio non conceditur quando fatalia, idest tempora a jure præfinita sive ad appellandum sive ad proseguenda acta appellationis inutiliter elapsa fuerint. Sententia enim in hoc casu transit in rem judicatam.

13. Quæritur quid sentiendum in casu, quo causæ cognitio delegata fuerit cum clausula ut definiatur a iudice delegato *appellatione remota?*

Profecto hic modus delegandi causas potest adhiberi a solo Romano Pontifice, qui solus potest contra dispositiones juris communis interdicerere appellationem.

Quo posito juxta dispositionem *cap. 53. h. t.* effectus proprius hujus clausulæ est ut appellatio non admittatur nisi in casibus a jure expressis, idest vi clausulæ non solum frivolæ inhibentur appellationes, sed et omnes, quæ in jure expresse non indulgentur. Scilicet hæc clausula illas solummodo non excludit appellationes, quarum gravamina expresse in jure traduntur, ceu sufficientia et legitima ad appellandum. Ex. gr. si iudex denegat spoliato restitutionem spoli, *cap. Ex conquestione 10. De Restit. Spoliat.*; si partes citatæ fuerint ad locum non tutum, *cap. 47. h. t.* poterunt appellare non obstante clausula *appellatione remota*, quia de istis casibus expresse cavet jus concedens facultatem appellandi.

14. Quid vero dicendum de aliis casibus, in quibus una pars revera gravata est a iudicis sententia, sed gravamen tale non est de quo expresse caveat jus?

Sunt qui dicunt in casu, quo justa causa suppetat appellationis, licitum esse appellare non obstante clausula, quamvis justa causa hujusmodi non reperiatur expressa in jure. Ratio autem hujus sententiæ est, quia appellatio ex justa causa est species defensionis, quam princeps tollere nequit, aut saltem tollere non præsumitur. Dicunt vero hanc esse differentiam inter gravamen expressum in jure et illud non expressum, ut gravamen non expressum in jure debeat in appellatione declarari, non autem opus sit declarare causas gravaminis de quo jus cavet.

Verum inspecto rigore juris exhibito in *cap. 53. h. t.* dicendum esse videtur, supposita clausula *'appellatione remota'* non posse interponi appellationes in casibus non expressis in jure. Hinc in istis casibus in jure non expressis iudex, qui sententiam tulit, potest tuto procedere ad exequendam sententiam suam, licet pars collitigans appellationem interponat, nec revocari possunt a superiore ceu attentata ea, quæ inde geruntur. Ratio est, quia iudex non tenetur revereri appellationem nisi in casibus in jure expressis. Excipi tamen debet casus, quo Princeps delegans ex certa scientia appellationem exceperit *Cap. 28. De Off. deleg. §. 3.* Hoc enim in casu videtur reformasse tenorem prioris rescripti delegationis.

Verum nullum erit remedium in casibus in jure non expressis?

Remedium erit recursus superiori factus contra injustam sententiam iudicis delegati. Scilicet poterit coram superiore delegante institui querela contra injustam sententiam juxta *cap. 9. de*

Sentent. et Re jud. Ratio est, quia appellatione remota non censetur exclusæ et interdicta oppositio contra injustam sententiam. Hinc in cit. *cap. 9.* dicitur 'Cum aliqua causa appellatione remota committitur, et sententia fertur iniqua, eam evacuari oportet, nec ei debet stari, si iniquitatem contineat manifestam. Hinc semper contra injustam sententiam poterit fieri recursus ad principem quemadmodum etiam innuit *cap. 53. h. t.* Quare poterit impetrari beneficium novæ audientiæ et revisio causæ. Insuper si sententia delegati nulla est, ob non servatam formam judicialem, parti læsæ competit actio vel exceptio nullitatis, quæ juxta naturam perpetuarum actionum spatium 30 annorum perdurat.

15. Quæritur quinam sit modus servandus in appellationibus proponendis.

Primo quidem appellatio interponenda est coram iudice qui sententiam tulit, seu coram iudice *a quo*, ita ut secus sit nulla nec producat effectum sive suspensivum sive devolutivum. Iudex enim *a quo* ignorans appellationem jure meritoque procedere potest in iudicio, si appellatio proponatur contra sententiam interlocutoriam, vel in executione sententiæ suæ si appellatum fuerit a sententia definitiva. Cfr. *capp. 59. et ult. h. t.*

Quod si nequeat appellatio interponi coram iudice *a quo* vel quia copia iudicis ejusdem haberi non possit eo quod a sua residentia absit, nec alius vicibus ejus fungatur in excipiendis querelis, vel quia appellans impediatur quominus adeat iudicem, appellari potest directe coram iudice *ad quem* *Cap. ult. h. t.* Imo juxta idem caput quando qui vult appellare impeditur quominus appellationem interponat coram iudice *a quo*, potest coram viris honestis protestari, et exprimere causas appellationis. Quæ protestatio cum expressione causarum consideratur ceu vera et legitima appellatio. Ex hodierna autem praxi actus appellationis proponendus est coram utroque iudice, *a quo* et *ad quem*.

16. Appellatio autem proponi non potest in forma generica, sed in forma specifica facienda est. Scilicet non valet appellatio generalis ab omni causa, sed designari debet causa in qua appellationis remedium invocatur. Ita in *cap. 2. h. t.* Sustinetur vero appellatio, quæ fiat ab omni gravamine, quod quis in aliquo determinato iudicio subiit, quia indeterminata non est materia quæ proxime proponitur Superiori cognoscenda. Ita in *cap. 18. h. t.*

17. Insuper in appellatione a sententia interlocutoria exprimi debet in specie causa seu motivum appellationis, idest gravamen, quod quis passus est, vel timet sibi obventurum ex iudicis decreto. Ita in *capp. 1. h. t. in VI. et 61. h. t. § Porro.*

18. Et contra in appellatione a sententia definitiva non requiritur expressa mentio causæ seu gravaminis ob quod appellatur. Ita in *cap. 1. h. t. in VI.* ubi Innocentius IV. ea quæ antiquitas statuit de appellationibus a sententia definitiva se non immutare asserit; scilicet conservat dispositionem juris romani in *l. 2. ff. h. t.* quæ tenet, necessariam non esse expressionem causæ in appellationibus a sententia definitiva. Hinc juxta jus commune sufficit si gravatus dicat se appellare a sententia definitiva, quia iniqua est. Imo juxta Doctores si gravatus præsens sit in iudicio, sufficit si audita sententia pronunciet verbum *appello*, vel *provoco*, appellatio valet.

Hodie in scriptis redigi debet actus appellationis, quamvis in *cap. 1. h. t. in VI.* de appellationibus ad Summum Pontificem solummodo dicatur quod in scriptis fieri debeant.

19. Ratio diversæ dispositionis inter sententiam interlocutoriam et definitivam in eo forsitan reponenda est, quia in sententia interlocutoria gravamen si quid sit corrigi potest ab eodem iudice a quo, hinc necesse est ut iudex illud cognoscat; in sententia autem definitiva gravamen ab eodem iudice emendari nequit, quia causam definitam iterum ingredi non potest. Præterea magis dura videtur et adversa iudici appellatio ab interlocutoria, quam a definitiva. Prior enim appellatio suspendit cursum iudicii, et exercitium jurisdictionis iudicis, secunda vero appellatio suspendit solum executionem sententiæ, non autem iudicium in quo iudex per sententiam definitivam functus est jam munere suo.

20. *De libellis dimissoriis iudicis, seu de apostolis.* Appellatio instituta est, ut causa in sua specifica forma, et in sua determinata juridica indole de uno ad aliud tribunal transferatur, ut iudex superior iterum ad examen revocet ea, quæ inferior cognovit et definivit. Hinc in iure inductum est ut ad petitionem partis gravatæ iudex *a quo* transmitteret iudici *ad quem* litteras in quibus declararet factam fuisse appellationem a sententia sua in tali causa, quæ apud suum tribunal pendebat inter determinatas personas. Litteræ hujusmodi, seu libelli ex more antiquo appellati sunt *apostoli*, quia *missi*. Ita in *can. 23. c. 2. q. 6.*